
POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztik:

Dr. BECK SALAMON**Dr. VARANNAI ISTVÁN**

Az igazságügy reformjához.

Nyílt levél Dr. Schiffer Eugen ny. németbirodalmi igazságügy-miniszter és helyettes kancellár urhoz.

Kegyelmes Uram!

Ama mélyjáratu és mondhatnám revelációszerű előadás, amelyet legutóbb Excellentiad ajkairól a Magyar Jogászegyletben élvezhattünk és amelynél nem tudtuk, mit csodáljunk jobban: a lehiggadt bölcséleti mélységet, az elragadó szónoki hevet vagy az argumentumok megkapó meggyőzőerejét, — ez a revelációszerű élmény, mondom, napokig és hetekig tovább rezeg a lelkünkben, rezegne akkor is, ha egyéni impresszionáltságunk sokkalta csekélyebb lett volna, mint amilyen a valóságban volt, egyszerűen azért, mert, miként Didó királynő parancsszavára Aeneasban, úgy ujultak fel bennünk a német igazságszolgáltatás sebeinek érintésére a mi sajtóságaink, a mi hasonló, tulontul hasonló keserveink. S a haza iránti kötelesség invokálása, a nemzetközi igazság utáni hő vágyakozás, a joghypertrófia ellen való küzdés jelszava és a jog népszerűsítésének programmpontja: mindez a dobbanás forró visszhangra lelt szivünkben, s az ismételt, szünni nem akaró tapsorkán, amely Excellentiad szónoklatát untalan félbeszakította, csak halvány visszhangja volt annak a repeső együttérzésnek, amelyet a hirdetett ige a lelkekből fakasztott.

Azonban e levél — a hallgatóság hátsó széksoraiban meghuzódott egy szürke, magányos teoretikus néhány

igénytelen gondolata — elsősorban nem azért íródik, hogy még egy virágszállal szaporítsa azt a hatalmas bábérkoszorút, amelyet Excellentiádnak itteni tisztelői és hívei hódoló ragaszkodásuk külső jeleként utravalóul adtak. Hanem íródik főképp azért, hogy ama széles ecsetvonású német festmény mellé, amelyet Excellentiád élénk varázsolt, odaállítsuk a mi szerény magyar tollrajzunkat s egy-két tollvonással vázoljuk meg, hogyan festenek ugyanezek a problémák — magyarul. Talán Excellentiád számára sem lesz teljesen érdektelen ez a párhuzam, amely élénken szemlélteti, hogy nagyjában ugyanazok a világtörténelmi átalakulások mégis mennyire eltérő hatásokat váltanak ki két népben, amely egymás mellett vérzett a nagy tusakodásban, s hogy ezek a teljesen különböző hatáshullámok mégis — mennyire azonosak.

Nálunk is, mint Németországban, erős eltolódás észlelhető a jog terén a magánjog hátrányára és a közjog előnyére. Az egyén mozgásszabadsága és önrendelkező joga mélyreható korlátozást szenved a köz érdekében. Jelesül a vagyoni jog területén is, ahol a magántulajdon anyagi tartalmát erősen megszorítja a közjogi beavatkozás. Míg azonban ez a folyamat Németországban — miként ezt Excellentiád mesteri keze néhány markáns vonással szemünk elé állította — jobbára a kiméletlen joggyakorlás korlátozásában és a gazdaságilag gyengébb fél védelmére szolgáló rendelkezések előtérbelépésében nyilvánul, addig a mi jogfejlődésünk inkább a magánérdeknek a közérdekkel szemben való inferioritását hangsúlyozza és a magánjogot nem a szembenálló fél, hanem általános, közérdekűnek proklamált célok érdekében korlátozza. E közérdekű célok foglalatja pedig ama társadalmi átrétegződési folyamat elősegítésében és véglegesítésében áll, amelyet a nemzet gazdasági fennmaradása és a fennálló társadalmi rend megvédése és megszilárdítása érdekében szükségesnek tartanak. Így 1920 óta egyik domináló kérdés volt a földbirtokreform, amely lényegében a háború óta szerzett ingatlan-tulajdonjogok revíziója volt abból a szempontból, vajjon e szerzéseket mennyiben kell korrigálni avégből, hogy földhöz jutassanak azok, akiket erre földbirtokpolitikai szempontok-

ból alkalmasaknak és méltóknak tekintenek. A pályaválasztás szabadsága helyébe egy sor rendelkezés lépett, azzal a céllal, hogy a kereső pályákat és kereseti lehetőségeket ama társadalmi rétegek számára biztosítsák és tartsák fenn, amelyeket erre hivatottaknak és alkalmasoknak tekintenek. Ebbe a körbe tartozik pl. az 1922-i ipartörvéynovella, az u. n. numerus clausus, a mérnöki kamara felállítása és részben a tisztességtelen versenyről szóló törvény.

Ezzel szemben ama tereken, amelyeket Excellentiád-nak, mint a német reformmozgalmak gócpontjait méltóztatott megjelölni, nálunk az utolsó tíz évben alig észlelhető változás: az ingó vagyónra vonatkozó magánjogi szabályok alig változtak meg, a lakásbérlettel kapcsolatos korlátozó rendelkezések leépítés alatt vannak, a kartellügy szabályozása még a tervezgetés stádiumában van, s a termelő és fogyasztó, a munkaadó és munkavállaló közötti jogviszonyok rendezése terén szintén aránylag kevés változás történt, pl. a munkásbiztosítás intézményét újra szabályozták és annak rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére való kiterjesztését immár törvény biztosítja.

Nem észleljük hazánkban azt a fejlődési irányzatot sem, amelyet Excellentiád mélységes meglátással „az egyénnek a családi jog körében való erősebb érvényesülése” megjelöléssel jellemezett. Excellentiád szerint a családjogban eddig a család fogalma annyira uralkodó volt, hogy vele szemben a házastársak személyes jogai háttérbe szorultak és a házasságon kívül született gyermekek, mint akik a család lényegével szembenállottak, családjogi helyzettel egyáltalán nem bírtak, amivel szemben ma az egyén érdekében a bontás jogának, a házassági vagyonjognak és a házasságon kívül született gyermekek jogának reformját sürgetik, a bírói gyakorlat pedig ez irányzatok nyomása alatt segédkezet nyújt a látszólagos bontóperek elszaporodásához. Nálunk a jogi helyzet e tekintetben is lényegesen más. Férji hatalmat a szó germán értelmében a mi családjogunk nem ismer, férj és nő a házasságban régtől fogva elvileg egyenrangú félként áll egymással szemben. Vajjon a tényleges hely-

zet is ugyanez-e: nem kutatom és nem kutathatom, mert nem áll rendelkezésemre statisztika arról, hány házasságban ur a férj és hányban az asszony. Az impresszióm az, hogy végeredményben a női nem elnyomásáról komolyabb panaszok nem igen hallatszanak. A házassági vagyoni jogunk régtől fogva azon az elvi alapon áll, hogy a házasság önmagában a nő vagyoni helyzetében semmi változást nem okoz, ami lényegében a római jog vagyoni-elkülönöző rendszerének felel meg, kapcsolatban a dotális-paraphernális rendszerrel és enyhítve a közszeremény intézményével, amelyet magánjogi törvénykönyvünk új törvényjavaslata ime kihámoz rendi jellegéből és egyetemes magyar joggá emel. A házasságon kívüli gyermek tartásáról és a nőnek a szülés körül felmerülő sürgős szükségletei fedezéséről, kielégítő módon gondoskodik a bírói gyakorlat és egy közismert háborus rendelet, amelynek hatálya azonban fenn van tartva. Marad a bontások sablonossága és az ezzel való visszaélés miatt nálunk is felhangzott panasz, amely azonban, ha bizonyos hátsó gondolatoktól megszabadítjuk, nem alapos. A szigorú vétkeiségi alapon felépített bontójog — minő a mi házassági törvényünk megfelelő része is — nem nélkülözhet egy oly biztonsági szelepet, amelynek segítségével a türhettelenné vált köteleket fel lehessen oldani akkor is, amikor a taxatív esetek egyike sincs jelen s a kötelek az egyik felet mégis az örületbe vagy az öngyilkosságba kergetheti. E kérdéssel éppen legutóbbi számunk egy jeles cikke foglalkozik, arra tehát bővebben kitérnem nem szükséges. Egyelőre tehát — és ezt az észleletemet különösen ajánlom Excellentiád figyelmébe — nálunk a tények alakulása nem váltott ki általánosabb reformkiválmakat a jog ez ágával szemben, s noha a mi gyermekeink sem fogadnak már szót a szüleiknek s a mi nőink is csaknem mind kereső foglalkozást üznek, charlestont táncolnak és festik az ajkukat: jogunk ez átalakulással szemben elég ruganyosnak és elég szabadelvűnek mutatkozik ahhoz, hogy a megváltozott viszonyokhoz automatikusan alkalmazkodjék.

Excellentiád a római jog uralmának hatásaként és maradványaként a jog tultechnikázottságára méltóztatott

utalni. Erről sem mernék magunkra vonatkozólag panaszkodni. Ellenkezőleg: a mi régibb és nagyrészt még érvényben lévő kódexeink: kereskedelmi törvény, büntető-törvény, csőd- és végrehajtási törvény stb. a jogalkotó technika mai fokmérőjén mérve oly primitívek, hogy csak rendkívül szabad jogalkalmazás teszi őket elfogadhatókká és a velük való bánást lehetővé. A törvény- és jogértelmezés bizonyos fokú szabadsága mindig is jellemzője volt a magyar jogszolgáltatásnak s ez a szabadság tette képessé pl. arra, hogy önmagából, minden törvénybeli támasz nélkül, fejlesszen ki egész új jogintézményeket, mint pl. a gazdasági lehetetlenülés tanát s oldjon meg olyan mélyreható és szerteágazó problémákat, aminő volt a pénztartozások felértékelése. S jellemző, hogy az utóbbi kérdésben a bírói gyakorlat a maga heves igazságszeretetében s az egyes esetből eléje táruló igazságtalanságok elleni lovasattakjában oly messzire vitte előre a valorizáció zászlaját, hogy a törvényhozásnak mérséklőleg kellett közbelépnie, nehogy fontos közgazdasági érdekek veszélybe jussanak. S ezt tette az a bíróság, amely általában — az ország gazdasági helyzetének megfelelően — az adósvédelem látókörébe van beállítva, amelynek tehát kétszeresen le kellett küzdenie önmagát, hogy a hitelezőt hozzájuttassa — egészben vagy legalább tetemes részében — követelésének aranyértékéhez!

Az újabb törvények már nagyrészt jogtechnikailag is magas fokon állanak, egyesek közülök e szempontból egyenesen sikerült alkotások, pl. a tisztességtelen versenyről, a szerzői jogról, a vámjogról szóló törvények. A polgári törvénykönyv javaslatának u. n. bizottsági szövegét is ebbe a kategóriába sorozom, míg a magánjogi törvénykönyv legújabb javaslatával szemben már bizonyos aggályokat ébreszt bennem az, hogy a bírói gyakorlatból átvett új rendelkezéseknek nem mindig sikerült a bírói döntés esetszerűsége alól magukat teljesen emancipálni és a konkrét eset nyersanyagából az általános jogelvet szabatosan kivésni. A jogszabályok tömegessége és különösen az új rendelkezések sokasága miatt mégis szenvedünk, még súlyosabban azonban talán attól, hogy újabban

az előkészítés nem folyik azzal a nyílvánossággal, mint azelőtt s gyakran meglepetésszerűen lépnek életbe hatalmas kódexek néhány nap alatt, úgy, hogy még futólagos megtanulásuk is ki van zárva. Azonban a háborus kivételes hatalom megszünte óta legalább a rendeletek áradata lényegesen megcsappant s ha a megalkotott törvények tartalmilag jók, szívesen megbocsátjuk sokaságukat. Végre is: ha a fennálló jogállapot ellen panaszok vannak, ha a jog tökéletesedésének útján tovább haladjon, nem tehetünk mást, mint hogy új törvényeket alkotunk, s a mai komplex és felajzott társadalom rendjét elvégre nem lehet tizenkét táblára felírni. Ezért a mi szempontunkból a leépítés jelszavát csak mint ábrándot és valamennyire mérséklő iránytűt, de nem mint programmpontot tudnám magamévá tenni.

Végezetül engedjen meg Excellentiád egy rövid szót a bíróságokkal szemben keletkezett *bizalmi krízisről*. A mi bíróságaink sem azok többé, mint régen. Őket is megfekszi a társadalom felzaklatottsága, a jóról, tisztességről, megengedettről alkotott fogalmak megrendülése, az aránytalanság a tőlük követelt feladat gigászi méretei és munkabírásuk és tudásuk végessége között. Ők is végigszenvedték a forradalmak és a kommunizmus borzalmaival és látták dühöngni a láncba kötött *bête humaine*-t. De a mi bíróságainkat a történeti fejlődés megkimélte attól a lelki katasztrófától, hogy magát azt az államhatalmat érezzék illegitimnek, amelynek nevében működnek, s megkimélte attól a dilemmától, hogy válasszanak begyökeresedett erkölcsi világfelfogásuk és az államhatalom követelte új életnézlet között. A mi bíróságainkkal szemben inkább azt a kívánalmat hangoztatják, hogy ne legyenek pápábbak a pápánál és ne tulajdonítsanak az új jogban megnyilvánuló és nem mindig teljesen kiforrott elveknek messzebbmenő tendenciákat, mint aminőket az — már bőségesen mérlegelve az erőviszonyokat és a társadalmi rétegződés átalakulását — megvalósítandóknak és megvalósíthatóknak felismert. Ezért az ország lakosságának ama megfontoltabb és mérsékelt gondolkodású része, amely sokkal számosabb, mint első tekin-

tetre látszik, a bírótól ma bizonyos elzárkózást vár a divatos és tetszetős, de felületes jelszavakkal szemben és arra szeretné a figyelmét felhívni, hogy nem az ő feladata, hogy ítélkezésében a sűrűn felburjánzó és nagyrészt rövid életre szánt szélső társadalmi áramlatokat a saját egyéni izlése szerint támogassa vagy elnyomja, hanem az ő feladata csak egy: esküjéhez hiven, kedvezés és kedvkeresés nélkül, félelem és gyűlölet nélkül, egyedül és kizárólag igazságot szolgáltatni. S amikor bizonyos büszkeséggel és megnyugvással állapítom meg, hogy csak elenyésző kivétel az, aki nem ehhez az ideálhoz tartja magát a birói székben, Excellentiádra bizhatom, hogy ebből levonja azt a következtetést, amit mi mindnyájan szent hitünkkel vallunk, hogy a magyar birói kar vissza fogja hódítani a maga régi nimbuszát, kivált ha a jogi oktatásban, a gyakorlati kiképzésben, a kinevezéseknél és előléptetéseknél az új generációba is az az életfelfogás edződik bele és tapasztalataiból azt a megfigyelést szüri le, hogy a bírót egyedül ez az ideál viszi előre pályáján és juttatja a közmegebecsülésnek és tiszteltettségnek arra a fokára, amelyet a maga számára igényel és amely megilleti.

Fogadja Excellentiád megkülönböztetett nagyra-becsülésem őszinte kifejezését, amellyel maradtam

tisztelő hive

Dr. Meszlény Artur.

Január hónapban megjelenik

Dr. Hofhauser Imre

kir. járásbíró

***Munkaügyi birói határozatok és
jogsabályok gyűjteménye.***